

Õiguskantsler

Andres Anvelt
minister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 24.10.2014 nr 8-1/14-8235

Meie 25.11.2014 nr 18-2/141339/1404861

Arvamus eelnõule

Täitemenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (elatis sissenõudmise tõhustamine)

Austatud minister

Pöördusite minu poole ja küsisite arvamust täitemenetluse seadustiku (TMS) muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse [eelnõule](#). Täna alustuseks selle võimaluse andmise ja minu kaasamise eest.

Tutvusin eelnõuga ning toetan igati sellega kavandatud eesmärkide saavutamist. Elatise eesmärk on lapsele pideva ja vajaliku ülalpidamise kindlustamine ning õigussüsteem peab selle tegelikkuses ja tõhusalt tagama. Nõustun eelnõu koostajate püstitatud eesmärkidega ühelt poolt tõhustada senist elatise sissenõudmist ning teisalt ära hoida mistahes kavandatud meetme võimalikku otsest või kaudset negatiivset mõju lapse parimale huvile.¹

Samuti nõustun käsitlesega, mille kohaselt kaalub lapse õigus ülalpidamist (sh elatist) saada üles enamuse eelnõus käsitletud vanema nn vaba eneseteostuse või ka heaolu kindlustavad õigused ja vabadused (harrastuspüügiõigus ja kutselise kalapüügi õigus; jahipidamisõigus; mootorsõiduki juhtimisõigus; relva käitlemise õigus; väikelaeva ja jeti juhtimisõigus). PS § 27 lg 3 kohaselt on vanematel õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Need on vanemlikud põhikohustused (vt [Põhiseaduse kommentaarid](#) § 27 kohta), millele vastandub lapse õigus saada oma vanematelt hoolitsust. Vanema õigus ja kohustus oma last kasvatada ja tema eest hoolitseda on Põhiseaduses üks kõrgeimalt kaitstud õigustest. Täpsemalt tulenevad PS § 27 lg 1 ja lg 3 koostoimest: a) vanema õigus oma last kasvatada ja tema eest hoolitseda, b) vanema kohustus oma last kasvatada ja tema eest hoolitseda ja c) lapse õigus vanemalt kasvatust ja hoolitsust saada. PS § 27 lõikest 3 koostoimes lõikega 4 tuleneb kaitseõigus sellele, et riik näeks ette regulatsioonid, mis võimaldaks tagada vanemliku kohustuse täitmist ja kaitseks lapsi vanemate kohustuste rikkumise eest (perekonna sisemine kaitse). Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on erinevaid huvisid kaaludes omistanud erilise tähtsuse lapse parimatele huvidele, mis võivad

¹ S.t et võlgnikust vanema õiguste peatamise või õiguste andmise keelamisega ei kahjustataks lapse/laste olukorda. Seda peaks aitama välistada kavandatud TMS § 177⁴ lg 2 p 3, mille järgi kohus ei peata võlgniku õigusi ega keela nende andmist, kui see takistaks oluliselt võlgniku ja tema ülalpeetavate toimetulekut. Arvestades hagita menetluses uurimispehime rakendamist, pean võimalikuks sättes määratlemata mõiste „takistab oluliselt“ kasutamist.

nende loomusest ja tõsidusest sõltuvalt lapsevanema huvid üles kaaluda². Samuti rõhutab ÜRO lapse õiguste [konventsiooni](#) artikkel 3, et lapse huvid tuleb esikohale seada igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeasutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt.

Mis puudutab kohtutäituri õiguste ja kohustuste laiendamist, siis pean elatise sissenõudmise kontekstis põhimõtteliselt võimalikuks täitemenetluse formaliseerituse põhimõtte säilitamist ja kohtutäiturile ulatusliku kaalutusõiguse mitteandmist (kavandatud muudatuste kohaselt langetab oluliste põhiõiguste ja -vabaduste konkreetseid piiranguid kohus). Teisalt võib selline põhimõtteline lahendus (jätta asjaolude sisulise kaalumise õigus ja kohustus kohtule) kaasa tuua kohtute töökoormuse suurenemise. Sellega tuleks arvestada eelnõuga kavandatud muudatuste ellurakendamise planeerimisel.

Eelnõu § 1 p 4, kavandatava TMS § 28¹ jõustudes suureneb eeldatavalt täitemenetluse võlgnike ruumide, maatüki ja võlgniku läbiotsimine, sh ilma viimase nõusolekuta ([TMS](#) § 28). Soovitan õigusselguse ja põhiõiguste- ja vabaduste suurema kaitse huvides reguleerida täpselt kavandatud meetme ehk avaliku võimu volituste rakendamise ulatus. Vaadates kehtiva TMS § 28 lõikeid 1 ja 2, siis lubab lg 1 kohtutäituril avada või lasta avada suletud maja- ja korteriuksi ning hoiuruume üksnes sama lõike esimeses lauses kirjeldatud juhul; lõikes 2 sarnast volitust ei nähtu. Sarnane vajalik volitus võib olla üksnes politseil, kui ta kaasatakse TMS § 27 alusel täitetoimingusse, sj lähtub viimane [korrakaitseaduse](#) vastavatest pädevus- ja volitusnormidest. Juhin ühtlasi tähelepanu KorS § 50 jj-le, mis näevad täiendavalt ette volituse kõrvaldada ka muid takistusi (seda võimalust TMS § 28 lõikes 1 ei ole). Lisaks pean vajalikuks rõhutada, et läbiotsimise puhul peab täitur hoolikalt jälgima, et ei riivataks ülemääraselt kolmandate isikute õiguseid.

Eelnõu § 1 p 7, kavandatav TMS § 118¹ sisaldab võimalust hakata kolmandatelt isikutelt välja nõudma seda, mille on võlgniku eest täitnud keegi teine. Antud kujul, on eelistatud täitja asemel seda isikut, kellele on rahaline kohustus täidetud. Oletan, et põhjuseks võib olla kaalutus, kus vastupidisel juhul jääks nõue suure tõenäosusega tegelikkuses täitmata, kuna nii võlgnikul kui ka tema eest kohustust täitval isikul puudub selleks motivatsioon. Kuna antud sätte rakendamine võib kaasa tuua vaidlusi, soovitan veelgi täiendada seletuskirja. Lisaks võiks minu hinnangul kaaluda juba täitmisteates võlgnikult vajalike andmete esitamise kohustuse ettenägemist.

Eelnõu § 4 kohaselt nähakse Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale ette kohustus koguda ja esitada Justiitsministeeriumile lapse elatise nõude täitestatistika. Teen ettepaneku laiendada statistika kogumise kohustuse ka TMS § 179 lapse üleandmine ja lapsega suhtlemise võimaldamise asjadele. Antud sätte võimaldab iseäranis intensiivset riivet nii lapse kui vanemate erinevatele põhiõigustele ja vabadustele (s.h jõu kasutamise võimalust), mistõttu on oluline teada selle rakendamise tõeseid andmeid.

Eelnõu § 12 kohaselt jäetaks edaspidi ettevõtlustoetusest ilma isik, kellel on täitemenetluses lapse elatise võlgnevus. Leian, et ettevõtlustoetuse taotlemine ja saamine võib olla võimaluseks, mis aitab võlgnikul töötusest pääseda ja elatise tasumiseks vahendeid saada. Seetõttu vajaks kavandatav meede minu hinnangul täiendavat analüüsi. Ühtlasi teen lisan ettepaneku täiendada seletuskirja.

Lõpetuseks tänan veel kord mulle arvamuse esitamise võimaluse andmise ning minu varasema kaasamise eest elatise sissenõudmise temaatilistesse arutelusesse. Mõõnan, et tasakaalu leidmine

² EIK 07.08.1996 otsus asjas Johansen v. Norra (17383/90), p 78: „In carrying out this balancing exercise, the Court will attach particular importance to the best interests of the child, which, depending on their nature and seriousness, may override those of the parent.“

lapse parima huvi ja selleks vanema mitmete põhiõiguste ja -vabaduste piirangute mõõdupärasuse vahel on keeruline ning nõuab hoolikat kaalumist.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel